

Iskra Vasiljevna Čurkina (24. 11. 1931– 5. 12. 2024)

Foto: Miran Hladnik

Iskra Vasiljevna Čurkina, doktorica zgodovinskih znanosti, upokojena raziskovalka Inštituta za slovanske vede Ruske akademije znanosti v Moskvi, se je rodila in vse življenje živel v Moskvi. Je prva ruska karierna raziskovalka slovenske zgodovine, zaslužna tudi za vzpostavitev pogojev za profesionalno raziskovanje slovenske zgodovine in vzgojo akademskih naslednikov (Ljubov Aleksejevna Kirilina, Nadžeda Sergejevna Pilkova) v Rusiji. Postavila je temelje akademske slovenistike v Sovjetski zvezi, vzgojila je svoje naslednike, s svojim delovanjem izven Sovjetske zveze pa

je okrepila ugled ruske slavistike v mednarodnem akademskem okolju.

Čurkina je bila po zaključenem študiju na Zgodovinski fakulteti Moskvske državne univerze M. V. Lomonosova (1954) sprva profesorica zgodovine v srednji šoli v Krasnogorsku, mestu na obrobju Moskve, nato pa se je zaposlila na Inštitutu za slovanske vede Ruske akademije znanosti, kjer je bila zaposlena polnih 60 let (1958–2018). Skozi kariero je napredovala od mlajše raziskovalke do vodilne znanstvenice v oddelku zgodovino slovanskih narodov jugovzhodne Evrope v novem veku.

Leta 1963 je zagovarjala kandidatsko disertacijo »*Развитие горной промышленности в словенских землях в XVI в.*« [Razvoj rudarske industrije na slovenskih ozemljih v 16. stoletju], leta 1980 pa je doktorirala z disertacijo »*Словенское национально-освободительное движение в XIX в. и Россия*« [Slovensko narodno-emancipacijsko gibanje v 19. stoletju in Rusija].

Njena glavna raziskovalna področja so bila: 1.) rusko-slovenski znanstveni in kulturni stiki – raziskovala je vpliv ruske kulture in družbene misli na slovensko kulturo in družbo, predvsem v obdobju dolgega 19. stoletja; 2.) zgodovina Slovenije in kulturno sodelovanje med slovanskimi narodi – raziskovala je narodna gibanja slovanskih narodov, medverske odnose med slovanskimi narodi in prisotnost panslavističnih idej v političnem ter kulturnem diskurzu; 3.) slovanski narod(nost)ni koncepti v Srednji Evropi in na Balkanu – panslavizem, avstroslavizem in jugoslavizem.

V svoji karieri je Čurkina objavila več kot 300 znanstvenih besedil, med njimi tudi sedem monografij: (1) *Matija Majar Ziljski*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1974; (2) *Словенское национально-освободительное движение в XIX в. и Россия*. Москва: Наука, 1978; (3) *Русские и Словенцы. Научные связи конца XVIII в. – 1914 г.* Москва: Наука, 1986; (4) *Rusko-slovenski kulturni stiki: Od konca 18. stoletja do leta 1914*. Ljubljana: Slovenska matica, 1995; (5) *Протоиерей Михаил Федорович Раевский и югославыне*. Москва: Институт славяноведения РАН, 2011; (6) *Россия и славяне в идеологии словенских национальных деятелей XVI в. – 1914 г.* Москва: Институт славяноведения РАН, 2017; (7) *Россия, славянофилы и зарубежные славяне. Очерки истории*. Москва: Индрик, 2020.

Čurkina je pogosto sodelovala v mednarodnih projektih za objavo arhivskih dokumentov; med drugim je bila pobudna monumentalne izdaje publikacije »*Русско-словенские отношения в документах (XII в. – 1914 г.)*« [Rusko-slovenski odnosi v dokumentih (od 12. stoletja do 1914)], ki je izšla leta 2011 v Moskvi. Bila je pobudnica in glavna urednica prve ruske monografije o zgodovini Slovenije (2001).

Sodi v skupino sovjetskih znanstvenikov, ki so v posthruščevski dobi veliko pozornost namenili mednarodnemu sodelovanju. Čurkina je sodelovala na več kot 200 mednarodnih konferencah ter vzpostavila široko mrežo akademskih stikov. Prve stike s slovenščino in slovenskim okoljem je Čurkina vzpostavila preko Janeza Zora, svojega učitelja slovenskega jezika. Za vzpostavitev stikov s slovenskimi raziskovalci v Ljubljani pa je zaslužen Silvo Torkar, ki je bil eden njenih najbolj zvestih sopotnikov od prvih stikov od konca šestdesetih letih dalje vse do njenega zadnjega obiska Slovenije v letu 2011. Med slovenskimi zgodovinarji je imela tesne kolegialne stike z Vasilijem Melikom in Franom Zwitterom, torej zgodovinarjema, ki sta imela sorodne raziskovalne afinitete. Po nastanku Republike Slovenije se je odločno zavzela za ohranitev kulturnega sodelovanja, ki je bilo za krajše obdobje prekinjeno, dokler ni bil podpisan sporazum o kulturnem sodelovanju med Rusko federacijo in Republiko Slovenijo. Sledila je doba okrepljenih stikov tako na ravni znanstvenih srečanj, posredovanja in objave arhivskega gradiva ter znanstvenih publikacij.

Čurkina je ostala do konca svojega življenja predana raziskovanju. Njena zadnja objava, »Воспоминания историка« [*Spomini zgodovinarke*] iz leta 2020, odraža globoko ljubezen do Slovenije in predstavlja refleksijo o raziskovanju slovenske zgodovine in njenih sodobnikov v Sloveniji. Ob mojem zadnjem obisku pri njej doma decembra 2021 mi je posredovala pozdrave njej ljubim ljubljanskim kolegom.

Za svoje delo je prejela številne nagrade, med njimi Red za zasluge Republike Slovenije (2011) in medaljo Organizacije združenih narodov za dejanja za korist narodov (2009). Ob svoji osemdesetletnici (2011) je bila izbrana za častno članico Zveze zgodovinskih društev Slovenije; članica krovnega slovenskega zgodovinskega društva je bila od leta 1968, društva The Society for Slovene Studies pa od leta 1990. Ob njeni osemdesetletnici (2011) je izšel spominski zbornik razprav - *Slovenica II.: Славянский межкультурный диалог в восприятии русских и словенцев. К юбилею И.В. Чуркиной*. [*Slovenica II.: Slovanski medkulturni dialog v ruskih in slovenskih predstavah: Ob jubileju I.V. Čurkine*]. Москва: Институт славяноведения РАН.

Željko Oset